

Asia: HE 110/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain 5 §:n ja perhehoitolain 12 §:n muuttamisesta

Hali kiittää mahdollisuudesta lausua aiheesta ja pitää esityksen tavoitteita pääosin kannatettavina. On myönteistä, että omaishoitajien ja perhehoitajien taloudelliseen asemaan kiinnitetään huomiota ja niitä pyritään kehittämään valtakunnallisesti yhdenvertaisempaan suuntaan.

Omaishoidon osalta ehdotettu vähimmäispalkkion korotus on perusteltu toimi, joka voi vähentää hyvinvointialueiden välisiä eroja ja vahvistaa hoitajien taloudellista asemaa. Samalla on kuitenkin tärkeää huomioida, että pelkkä palkkiotason korotus ei yksin riitä turvaamaan omaishoitajien jaksamista. Suuri osa omaishoitajista on ikääntyneitä, ja heidän tukensa tarve voi olla moninainen. Omaishoitajuuden jatkuvuuden turvaaminen voikin edellyttää taloudellisen korvauksen lisäksi laajempaa tarkastelua siitä, kuinka kokonaisvaltainen ja omaishoitajan tarpeeseen vastaava tuki (mukaan lukien lakisääteiset vapaat sekä muut tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut) järjestetään. Omaishoidolla ei voida myöskään yksin vastata ikääntymisen mukanaan tuomiin haasteisiin.

On tärkeää, että omaishoidon lisärahoitus todella kohdentuu omaishoitajien hyväksi. Hyvinvointialueet ovat tiukassa taloudellisessa tilanteessa, ja monien palveluiden myöntämisen kriteereitä on jo kiristetty. On aiheellinen huoli siitä, että myös omaishoidon tuen myöntämisen kriteerejä tiukennetaan, jolloin palkkio myönnetään yhä harvemmalle. Tällöin omaishoidon tuen peittävyys voi jopa pahimmillaan laskea. Hali pitää tärkeänä, että rahoituksen kohdentumista seurataan ja varmistetaan valtakunnallisesti yhdenmukaisella tavalla, jotta lisäpanostukset tukevat aidosti omaishoitajien asemaa ja jaksamista, eikä tuen peittävyys laske entisestään.

Julkisen rahoituksen lisäksi tarvitaan myös muita keinoja, joilla voidaan tukea turvallista ja inhimillistä kotona asumista. Suuri osa omaishoitajista on itse ikääntyneitä, ja heidän jaksamisensa tukeminen edellyttää myös arkea keventäviä ratkaisuja. Ikääntyneiden kotona asumista ja omaishoitajien arkea voitaisiin tukea kehittämällä ikääntyneille suunnattu oma kotitalousvähennys. Kohdennettu vähennys mahdollistaisi kevyiden kotihoito- ja arjen tukipalveluiden hankkimisen oikea-aikaisesti, vahvistaisi valinnanvapautta ja keventäisi hyvinvointialueiden palvelupainetta. Esimerkiksi säännöllinen jalkahoito voi estää diabeteksen aiheuttamia komplikaatioita, ja siivouspalvelut voivat ehkäistä kaatumisia ja sitä kautta sairaalajaksoja.

Perhehoidon osalta Hali pitää myönteisenä, että taloudellista epävarmuutta vähennetään tilanteissa, joissa sijoitus päättyy yllättäen. Perhehoidon kehittäminen on yhteiskunnallisesti tärkeä asia ja jatkossa olisi hyvä tarkastella myös laajemmin perhehoitolain päivittämistarpeita. Esimerkiksi ikääntyneiden osalta perhehoidon kehittämisessä on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia.

Esityksen sisältämä ylimääräinen korvaus parantaa perhehoitajan taloudellista turvaa ja purkaa perhehoitajaksi ryhtymisen esteitä. Hali pitää erittäin myönteisenä sitä, että esityksessä on otettu yksityisen kumppanin asema selkeästi huomioon ja ylimääräisen korvauksen maksajaksi on määritelty yksiselitteisesti toimeksiantosopimuksen päättävä hyvinvointialue. Tällöin hyvinvointialueen päättämän toimeksiantosopimuksen taloudellista riskiä ei ole siirretty yksipuolisesti yksityiselle kumppanille. Tämä ei kuitenkaan poista vielä sitä tosiasiallista ongelmaa, että usein toimeksiantosopimuksen päättyessä hyvinvointialueen maksut päättyvät heti, kun taas yksityisen kumppanin velvollisuudet perhehoitajaa kohtaan jatkuvat, jolloin taloudellinen riski sopimuksen päättämisestä irtisanomisajan osalta jää yksityiselle toimijalle.

Hali pitää haastavana kirjausta, jonka mukaan oikeutta ylimääräiseen korvaukseen ei ole, jos perhehoitajan kotiin olisi sijoitettavissa tai sijoitetaan irtisanomisaikana uusi hoidettava. Erityisesti lastensuojelussa raja on ongelmallinen, sillä se voi johtaa kiireellisiin ja huolimattomasti valmisteltuihin sijoituksiin tai painostaa perheitä ottamaan uuden lapsen taloudellisista syistä ilman riittävää toipumisaikaa. Lisäksi yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen perheissä sijoituspäätöksiin osallistuu useita tahoja: lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, yksityisen palveluntuottajan sosiaalityöntekijä sekä perhehoitaja. Prosessi edellyttää aina huolellista valmistelua ja yhteistä arviota lapsen ja perheen tilanteesta. Näissä monivaiheisissa tilanteissa tulkinta siitä, onko perheeseen ”sijoitettavissa” uusi lapsi, voi vaihdella merkittävästi, mikä heikentää perhehoitajien yhdenvertaista kohtelua ja oikeusturvaa.

Hali haluaa ilmaista myös huolensa siitä, että esityksessä rajataan ylimääräisen korvauksen ulkopuolelle tilanteet, joissa perhehoidon päättymisen syynä on epäily kaltoinkohtelusta. Käytännössä perhehoidossa esiintyy myös perättömiä tai myöhemmin aiheettomiksi todettuja epäilyjä, ja päätöskäytännöt vaihtelevat huomattavasti. Hali katsoo, että pelkkä epäily ei saisi automaattisesti johtaa perhehoitajan taloudellisten oikeuksien menettämiseen, vaan tilanteissa on varmistettava asianmukainen selvitys ja perhehoitajan oikeusturva.

Esityksessä on rajattu myös muuten hyvin tiukasti ne tilanteet, joissa syntyy velvollisuus yhden kuukauden ylimääräisestä korvauksesta. Jatkossa olisi tärkeää tunnistaa erilaiset, monimuotoiset tavat tuottaa perhehoitoa ja tukea niitä: esimerkiksi määräaikainen perhehoito voi tosiasiallisesti olla myös pitkäaikaista. Tulevaisuudessa myös perheet tulevat monimuotoisemmiksi ja myös tähän olisi hyvä kiinnittää huomiota.

Tiina Blomgren

Asiantuntija, sosiaalipalvelut

www.hyvinvointiala.fi